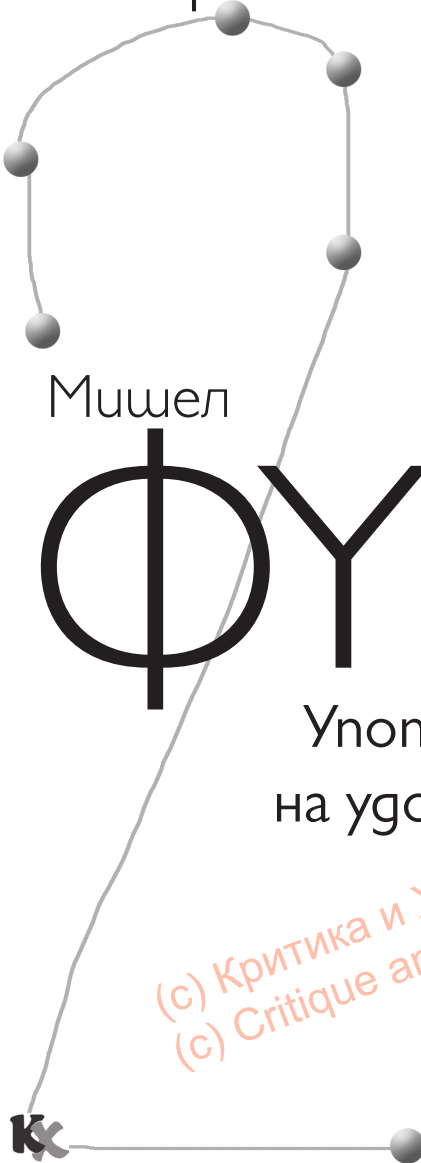

история на сексуалността

Мишел

ФУКО

Употребата
на удоволствията

превод от френски
Антоанета Колева
(c) Критика и Хуманизъм
(c) Critique and Humanism

Кс

Michel Foucault

Histoire de la sexualité II
L'USAGE DES PLAISIRS

© Editions Gallimard, Paris, 1984

All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the copyright owners.

Мишел Фуко
История на сексуалността II
УПОТРЕБАТА НА УДОВОЛСТВИЯТА

© Антоанета Колева, *превод*, 2019

© Яна Левиева, *дизайн на корицата и серията*, 2019

© Издателска къща **КК** – Критика и Хуманизъм, 2019

Всички права запазени. Забранено е възпроизвеждането на части от или на цялата публикация, по какъвто и да било начин, без изричното писмено съгласие на носителите на всички видове права върху изданието.

ISBN 978 954 587 230 3

съдържание

Въведение	9
1. Промени	11
2. Формите на проблематизиране	27
3. Морал и практика на себе си	43
Първа глава	
Моралното проблематизиране на удоволствията	55
1. Aphrodisia	61
2. Chrēsis	85
3. Enkrateia	101
4. Свобода и истина	125
Втора глава	
Диететика	151
1. За режима изобщо	155
2. Диетата на удоволствията	171
3. Рискове и опасности	183
4. Актът, изразходването, смъртта	195
Трета глава	
Икономика	217
1. Мъдростта на брака	219
2. Домакинството на Исхомах	233
3. Три политики на умереността	253

Четвърта глава	
Еротика	281
1. Едно проблематично отношение	283
2. Честта на едно момче	309
3. Обектът на удоволствието	325
Пета глава	
Истинската любов	341
Заключение	369
Цитирани текстове	379
<i>По вертикалата на себе си</i>	389
Антоанета Колева	

(c) Критика и Хуманизъм
(c) Critique and Humanism

Въведение

(c) Критика и Хуманизъм
(c) Critique and Humanism

Тази поредица от изследвания се появява по-късно, отколкото предвиждах, и в съвсем друга форма.

Ето причината: тя трябваше да бъде не история на поведенията, нито история на представите, а история на „сексуалността“: кавичките имат своето значение. Моята цел не бе да възсъздам някаква история на сексуалните поведения и практики, следваща техните последователни форми, еволюция и разпространение. Намерението ми не бе и да анализирам идеите (научни, религиозни или философски), чрез които хората си представяли тези поведения. Исках най-напред да се спра върху това толкова всекидневно, тъй неотдавна възникнало понятие „сексуалност“: да се отдръпна от него, да преодолее неговата добре позната ни очевидност, да анализирам теоретичния и практическия контекст, с който то е свързано. Самият термин „сексуалност“ се появил късно, в началото на XIX в. Това е факт, който не трябва да бъде нито подценяван, нито пренатоварван със значение. Той посочва нещо различно от някаква промяна в речника, но очевидно не бележи внезапната поява на онова, до което се отнася. Употребата на думата се утвърдила във връзка с други явления: развитието на различни области на познание

(обхващащи както биологичните механизми на възпроизводство, така и индивидуалните или социалните варианти на поведение); установяването на съвкупност от донякъде традиционни, донякъде нови правила и норми, които се опират върху религиозни, юридически, педагогически и медицински институции; промени също в начина, по който хората биват подтиквани да придават смисъл и стойност на своето поведение, на задълженията, удоволствията, чувствата и усещанията си, на своите сънища. Като цяло целта бе да се види как в модерните западни общества се конституирал един „опит“, в който индивидите трябвало да се разпознават като субекти на „сексуалност“, която се разтваря за твърде разнообразни области на познание и се свързва със система от правила и принуди. Следователно проектът бе за история на сексуалността като опит – ако под опит се разбира съотношението в дадена култура между области на знание, типове нормативност и форми на субективност.

Да говоря по такъв начин за сексуалността предполагаше да се избява от една широко разпространена по това време схема на мислене: превръщане на сексуалността в някакъв инвариант и предпологане, че ако в проявите си тя приема исторически своеобразни форми, то е поради различните механизми на репресия, на които тя се оказва подложена във всяко общество; нещо, което води до там, че желанието и субектът на желанието биват поставени извън историческото поле и от общата форма на забраната се изисква да обясни възможната историчност на сексуалността. Но отказът

от тази хипотеза не беше достатъчен сам по себе си. Да говоря за „сексуалността“ като за своеобразен исторически опит предполагаше също, че мога да разполагам с инструменти, способни да анализират трите òси, които конституират сексуалността – откъм собственото им естество и в техните съотношения: формирането на знанията, които се отнасят до нея, властовите системи, които регулират нейната практика, и формите, в които индивидите могат и трябва да се разпознават като субекти на тази сексуалност. Но предприетата от мен преди това работа по двата първи пункта – било по повод медицината и психиатрията, било по повод на наказателната власт и дисциплинарните практики* – ми бе предоставила средствата, от които се нуждаех; анализът на дискурсивните практики позволяваше да се проследи формирането на знанията, избягвайки дилемата на наука и идеология; анализът на властовите отношения и на техните технологии позволяваше да се разглеждат като отворени стратегии, избягвайки алтернативата на една власт, схващана като господство или разобличавана като симулакрум.

Обратно, изследването на начините, по които индивидите биват подтиквани да се разпознават като сексуални субекти, ми създаваше много затруднения. По това време понятието „желание“, или „желаещ субект“, представляваше ако не теория, то поне общоприета теоретична тема. Самата тази общоприетост бе странна: всъщност именно тази тема се откриваше, в известни

* М. Фуко има предвид предишни свои книги; бел. пр.

варианти, в самата сърцевина на класическата теория за сексуалността, както и в концепциите, стремящи се да се разграничат от нея; тъкмо тя също така изглеждаше наследникът през XIX и XX в. на една дълга християнска традиция. Опитът за сексуалността наистина може да се разграничава като отделна историческа фигура от християнския опит за „плътта“; но и двата типа опит изглеждат доминирани от принципа на „желаещия човек“. Във всеки случай изглеждаше трудно да се анализира формирането и развитието на опита за сексуалността от XVIII в. насам, без да се извърши определена историческа и критическа работа по повод на желанието и на желаещия субект. Следователно трудно, без да се предприеме една „генеалогия“. С това искам да кажа не да се изработи история на последователните концепции за желанието, сладострастието или либидото, а да се анализират практиките, чрез които индивидите били подтиквани да обръщат внимание на самите себе си, да тълкуват, разпознават и признават себе си като субекти на желание, установявайки сами към себе си някакво отношение, което им позволява да откриват в желанието истината за своето съществуване, било то природно или низвергнато. Накратко, идеята беше в тази генеалогия да се търси как индивидите са били подтиквани да упражняват спрямо себе си и спрямо другите една херменевтика на желанието, за която тяхното сексуално поведение несъмнено било едно място на изява, но разбира се, не единствена област. Общо взето, за да се разбере как модерният индивид е могъл да си изгради опит за самия себе си като субект на „сексуалност“,

необходимо беше предварително да се открие начинът, по който през вековете западният човек е бил подтикван да се разпознава като субект на желание.

Едно теоретично изместване ми се бе сторило необходимо, за да се анализира това, което често се обозначава като прогрес на познанията: то ме бе накарало да изследвам формите на дискурсивни практики, които учленяват знанието. Бе станало необходимо теоретично изместване и за да се анализира това, което често описват като прояви на „властта“: то ме бе накарало да се питам по-скоро над многобройните отношения, отворените стратегии и рационалните техники, които учленяват упражняването на властите. Изглеждаше, че сега трябва да бъде предприето трето изместване, за да се анализира това, което се обозначава като „субект“; уместно бе да се проследи какви са формите и модалностите на отношението към себе си, чрез които индивидът се конституира и разпознава като субект. След изследването на игрите на истина едни спрямо други – върху основата на примера на някои емпирични науки през XVII и XVIII в., – а после на игрите на истина спрямо властовите отношения – върху основата на примера на наказателните практики, – изглеждаше, че се налага да се извърши друга една работа: да се изследват игрите на истина в отношението на себе си към себе си и конституирането на себе си като субект, при което за област на изследване и поле на проучване се вземе онова, което би могло да се нарече „история на желаещия човек“.

Но бе ясно, че предприемането на тази генеалогия ме отвежда твърде далеч от моя първоначален проект.

Трябваше да избирам: или да следвам установения план, придружавайки го с бърз исторически преглед на темата за желанието; или пък да реорганизирам цялото изследване около бавното формиране в Античността на една херменевтика на себе си. Избрах последното решение, разсъждавайки, че в крайна сметка това, с което съм обвързан – към което исках да се придържам от много години насам, – е начинание по разкриване на някои от елементите, които биха могли да послужат за една история на истината. История, която би била не история на възможната истинност в познанията, а анализ на „игрите на истина“, игрите на истинното и неистинното, чрез които човешкото същество исторически се конституира като опит, т.е. като нещо, което може и трябва да бъде мислено. Чрез какви игри на истина човек се заема да мисли своето собствено същество, когато се възприема като луд, когато се наблюдава като болен, когато размишлява за себ си като за живо, говорещо и трудещо се същество, когато отсъжда за себе си и се наказва в качеството си на престъпник? Чрез какви игри на истина човешкото същество се е разпознало като желаещ човек? Стори ми се, че поставяйки така този въпрос и опитвайки се да го разработя по повод на един толкова отдалечен от моите допреди близки хоризонти, аз несъмнено изоставях предвидения план, но щях да се приближа много повече до питането, което от дълго време се опитвам да поставам. Това приближаване изиска от мене няколко допълнителни години работа. Разбира се, този голям завой носеше рискове; но аз имах мотив и ми се стори, че в това търсене открих известна теоретична полза.